

Surrealisme - Drømmen om en overvirkelighed

Undervisningsmateriale 8.-10. klasse

Malerier på grænsen mellem verdener

En gruppe kunstnere i 1920ernes Paris troede fuldt og fast på, at man igennem kunsten kunne finde ind til en sandere virkelighed, en overvirkelighed. Det kunne man ved at lukke op for det indre, for drømmenes verden.

Derved opstod genren surrealisme.

Ordet surrealisme betyder netop overvirkelighed, og i denne overvirkelighed smelter drøm og virkelighed, det indre og det ydre sammen.

Spørgsmål: Siger ordet surrealisme dig noget? Har du set surrealistisk kunst før? I så fald; hvordan vil du beskrive den kunst?

Surrealismen blomstrede i 1920erne og 1930erne, imellem de to verdenskrige. Den mest berømte surrealistiske maler hedder Salvador Dalí. Måske har I hørt om ham, og set hans berømte maleri *Erindringen fæstner sig*, med de smeltede

ure?

I 1960erne forsvandt surrealismen som betegnelse for en samlet gruppe malere. Malere kan dog stadig være inspirerede af surrealisterne, af deres kunst- og livssyn. Vi bruger stadig ordet den dag i dag, som adjektiv.

Spørgsmål: Man kan f.eks. bruge ordet til at betegne en oplevelse: ”Jeg oplevede simpelthen det mest surrealistiske i dag, nu skal I høre...”
Hvad kan det betyde, når man siger det?
Kan du komme i tanke om en surrealistisk oplevelse i dit liv?

At leve surrealistisk

For surrealisterne var det ikke nok at male surrealistisk, man skulle også leve surrealistisk. Det var en sindstilstand og livsstil.

Det betød, at man altid var på jagt efter den højere og sandere overvirkelighed, som normalt er usynlig, men som kunsten kan gøre synlig.

Man skulle finde frem til sjælens sprog, til den rene tanke, som er fri fra al kontrol fra fornuft, logik og fordomme.

Spørgsmål: Hvad tror du, det betyder?
Hvordan mon man kan nå frem til det?
Kan man nå frem til det, tror du?

Man ville gerne finde frem til og forstå de dybeste lag i mennesket, de skjulte sider af menneskets sind.

Psykoanalytikeren Sigmund Freud løftede 20-30 år før surrealisterne sløret for, at det meste af vores indre netop er skjult, er et uudforsket land. Måske har I hørt om Freud?

Freud – drømme og det ubevidste

Surrealisterne var meget inspirerede af Freud og hans teorier, som netop beskæftiger sig med forbindelsen mellem drøm og virkelighed, og mellem det indre og det ydre.

Spørgsmål: Hvor tit kan du huske dine drømme? Hvad handler de om: det du har oplevet i løbet af dagen, eller handler de om skøre, mærkelige ting? Begge ting er nemlig normale for drømmes indhold.

Freud lavede en drømmeteorik i år 1900. Drømmeteorien tager udgangspunkt i tanken om, at vi mennesker er delt op i en

bevidst og en ubevidst del.

Vi gemmer fantasier, tanker, ønsker eller ubehagelige begivenheder væk i en ubevidst del af vores hjerne, hvor de i dagligdagen ikke er os bevidst.

Men vi kan stadigvæk være styret af de her ubevidste kræfter. Vi er ikke ”herre i eget hus”.

Spørgsmål: Hvad tror du, det betyder?

I drømmene dukker det ubevidste så op, som symbolske billeder, der skal tolkes. Det vil sige, at drømmene måske ikke giver særlig god mening, før de bliver tolket.

Spørgsmål: Har du prøvet at få en drøm tydet? Du kunne jo prøve selv at tolke én af dine drømme.

På den måde kan man sammenligne en drøm med et maleri. På et maleri er der jo også netop ofte symboler, man skal tolke.

Sami Hotti: Uden titel

For surrealisterne var kunsten lige præcis ligesom en drøm; en vej til at nå frem til det ubevidste: de skjulte sider af mennesket, som vi normalt gemmer væk.

Derfor kan surrealisternes malerier også godt ligne en drøm. Disse malerier forestillede ofte drømme, som kunstnerne havde haft. Eller var bygget op ud fra drømmenes principper.

Hvad sker der i en drøm?

Drømme er selvfølgelig meget forskellige. Alligevel er der nogle ting, der er specielle ved drømme.

Spørgsmål: Hvad synes du kendetegner en drøm? Hvad er på spil i drømme?

I drømme kan det umulige ske. Den almindelige opfattelse og oplevelse af tid og rum er sat ud af kraft.

Her hersker drømmens lov og logik, og hverdagslogikken er sat ud af kraft. Der kan f.eks. ske mange forvandlinger.

Metaforer kan være virkelige. Psykiske tilstande kan f.eks. blive meget fysisk konkrete. Hvis man er ked af noget, kan der sidde noget på én's ryg, der helt konkret tynger og besværer én.

Der bliver som nævnt også brugt mange symboler.

Det her er elementer, man også finder i surrealisternes kunst.

Opgave: Kan du komme i tanke om en drøm, du har haft? Måske en drøm, der er ekstra tydelig, sjov, skør eller uhyggelig?

Mal eller tegn et billede, der passer til denne drøm.

Når vi drømmer, skaber vi et friskt

fantasiunivers, ligesom kunstnere kan skabe et fantasiunivers.

Drømmens sprog og maleriets sprog er tæt beslægtede. Og det ser man allertydeligst i surrealismen.

Sami Hotti: Uden titel

Spontanitet og grænseoverskridelse

Surrealisterne gik meget op i, at man skulle male spontant og direkte. Ligesom man drømmer. Malerierne kunne derved skabe en bro imellem det ydre og det indre.

Nogle malede f.eks. hurtigt og med lukkede øjne.

Opgave: Mal et billede ud fra denne metode. Først med åbne øjne, hvor du hele tiden lader hånden arbejde spontant. Derefter med lukkede øjne.

Andre af surrealisterne lægger enormt meget arbejde i malerierne. De maler

faktisk realistisk og troværdigt. Steder, objekter og personer males detaljeret og nøjagtigt.

Det er i stedet scenerne, sammenhængene og situationerne, der er usandsynlige og uforklarlige.

Derved overskrides realismen, og bliver surrealisme.

Der sker en sammensmeltning af det ukendte og det velkendte, af det indre og ydre, drøm og virkelighed, og virkningen er ofte uhyggelig, chokerende eller overraskende.

Lad os kigge på én af Museum Ovartacis surrealistiske malere Sami Hotti.

Sami Hotti

Sami Hotti bygger videre på den surrealistiske tradition.

Hans surrealistiske malerier opstår spontant fra drømme eller surrealistiske oplevelser i hans liv.

Han maler dog også naturalistiske billeder. Der er her tale om billeder, som i meget høj grad ligner virkeligheden.

Det gør han simpelthen for at kunne sælge noget af sin kunst. Han kan nemlig lettere sælge denne form for kunst. Den

er mere tilgængelig.

Spørgsmål: Hvorfor tror du naturalistisk kunst er mere tilgængelig og lettere at sælge end surrealistisk kunst?

Nu skal vi kigge på hans surrealistiske malerier.

Nøglen til...?

På det her maleri af Sami Hotti; Den verbale sfæres underfundige gåde, er der en nøgle lige præcis midt i billedet.

Spørgsmålet er, hvad nøglen kan låse op til? Lad os gå på jagt efter svaret.

Sami Hotti: Den verbale sfæres underfundige gåde

Beskriv hvad I kan se på billedet.

Man finder hverken bygninger eller natur i det her landskab. Hvordan vil I beskrive universet? Ville det være et behageligt eller et ubehageligt sted at befinde sig?

Nøglen på billedet er faktisk en rigtig nøgle fra virkeligheden, som er klistret på maleriet. Det skaber en kontrast til det uvirkelige ved billedet. Hvilke elementer kan I nævne, som er uvirkelige og usandsynlige? Kan I finde nogle andre modsætninger i maleriet?

Der er tre figurer på billedet. Beskriv dem.

Hvad får figurerne jer til at tænke på?

De tre figurer står placeret i forgrund, mellemgrund og baggrund. Hvilket forhold tror I, de har til hinanden?

Grænserne mellem menneske, dyr og ting er opløst. Hvordan kan man se det, og hvad tror I, han vil fortælle med det?

Hvordan vil I beskrive stemningen på maleriet? Sjov, uhyggelig, gådefuld?

Hvilke symboler kan I finde på billedet?

Kan I finde metaforer, der er konkrete?

Hvad kan nøglen og låsen være et symbol på? Hvad tror I, han vil fortælle med denne symbolik og med billedet i dette hele taget?

Kan billedet forestille en drøm? Hvordan? sammenhæng her. Hvilke ting kan I få øje på, som ikke følger hverdagens logik?

Opgave: Maleriet hedder Den verbale sfæres underfundige gåde. Hvad tror du, det kan betyde?

Skriv en lille historie med denne titel, som foregår i billedets univers. Det må gerne fortælles som en drøm: "I nat drømte jeg.."

Hvilken rolle spiller farverne i det her maleri?

Hovedpersonen i billedet er sat sammen af forskellige ting. Hans ben er for eksempel bordbenet med sko på. Beskriv resten af kroppen.

Ryg og skyd

Sami Hotti: Uden titel

Her har vi et andet maleri af Sami Hotti. Her ser vi også et meget tomt univers uden natur. Beskriv stedet, personerne og tingene, I kan se.

Et bord og en stol forbinder man normalt med hverdag og hjem. Man kan vist roligt sige, at Hotti har sat tingene ind i en anden

Det her er altså ikke et helt almindeligt menneske. Ved hjælp af forskellige genstande antydes formen på en menneskekrop. Så bruger vi vores fantasi til at lægge tingene sammen og forestille os et menneske. Sami Hotti blander igen det velkendte med det ukendte. Ting får en ny overraskende funktion i det her fantasiunivers.

Hvilket indtryk giver det, at hovedet ikke har ansigtstræk? At kroppen er flydende og består af ting? Hvad kan disse ting være et symbol på?

Hvad kan pistolen og cigaretten være symboler på? Kan I finde andre symboler?

Man kan i alt finde fire figurer på billedet. Beskriv dem og tænk over hvilket forhold de har til hinanden, og hvilken funktion de har?

Hvordan kan man se på det her maleri, at det tilhører surrealismen?

Det er ligesom på Sami Hottis andet maleri, fantasien der styrer her. Det er svært at svare på hvor, hvornår og hvorfor? Der synes ikke at være noget endeligt svar, nogen mening eller logik. Kan det være en drøm? Maleriet er uden titel. Find på en titel til det.

Hvad synes I om Sami Hottis kunst?

Opgave: Nu skal du tegne et menneske, der er sat sammen af forskellige ting. Ligesom manden på Sami Hottis billede. Du kan også tegne en blanding af menneske, dyr og ting (som figuren på Sami Hottis andet billede).

Magi og fantasi

Det er ord, der passer på Conny Maxwell Nørgaards kunst. Hun er endnu en maler, som udstiller på Museum Ovartaci, og som er inspireret af surrealismen.

Connie Maxwell Nørgaard: Mirakel

Maleriet her hedder Mirakel. Beskriv det. Hvilken virkning har billedet på jer?

Viser maleriet et sted, I godt kunne tænke jer at besøge?

Her har vi i modsætning til Sami Hottis billeder en natur. Beskriv naturen og dyrene.

Der er rigtig mange flotte farver, og man kan sige, at maleriet vækker sanserne.

Kan I forestille jer, hvordan maleriet ville dufte, hvis det havde en duft? Lyde hvis der kom lyde fra det?

Hvor befinder vi os? I en drøm eller et eventyr? Eller på en anden planet? Man kan nemlig se himmelrummet med stjerner øverst. I hvert fald er vi i et

magisk fantasiunivers, hvor dyr kan
helbrede og en ko kan flyve.

Er der nogle ting på billedet, som peger på
noget trist, farligt eller negativt?

Kan I finde nogle forskellige
modsætninger mellem drengen og den
verden, han befinder sig i?

I modsætning til omgivelsernes farver og
sprudlende liv, er drengen bleg og syg.

Han skal have dyrenes og naturens hjælp.

Hans krop er nemlig gået i stykker. Hvad
kan det være et symbol på? Kan I finde
andre symboler?

Tror I, han vil få det bedre igen? Hvorfor?

Conny Maxwell Nørgaard kalder selv

personerne på sine malerier

”tragilykkelige ommere”. Hvad tror I, det
kan betyde?

Nu har I set nogle forskellige eksempler
på surrealistisk kunst, som man kan finde
på Museum Ovartaci.

I har lært, at drømme og fantasi er vigtige
elementer i den surrealistiske kunst.

Opgave: Er drengen havnet i en anden
verden, en fantasi eller i en drøm? Eller
er han normalt en del af universet?
Digt en historie om drengen: Hvem er
han? Hvad er der sket med ham? Hvor er
han? Hvorfor er han der?